

(10)

UDK 888.2.09(4)
Ku97

Egzodo archyvo redakcinė kolegija:

Prof. habil. dr. Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS (VDU)

Prof. habil. dr. Leonas GUDAITIS (VDU)

Prof. Ph. D. Kęstutis SKRUPSKELIS (*University of South Carolina, JAV*)

Prof. Ph. D. Rimvydas ŠILBAJORIS (*The Ohio State University, JAV*)

Prof. Ph. D. Bronius VAŠKELIS (VDU)

Knygą recenzavo:

prof. Ph. D. Viktorija SKRUPSKELYTĖ

prof. Ph. D. Bronius VAŠKELIS

Knygos išleidimą parėmė:

LIETUVIŲ FONDAS

dr. Jonas ADOMAVIČIUS

25067

VU Biblioteka
Lietuvių filologijos
skaitykla

Paryžius, 1947. 9. 30.

Prieteliau,

Iki šiol maniau, kad mūsų paryžiečių privilegija neturėti laiko. Pasirodo, kad ir Jūs labai užimti. Štai jau kelintas laikraštis ir kelintas redaktorius rašo ir gražiai prašo bendradarbiauti, o kai užklausi, ko gi jie norėtų – nebegauni atsakymo. Galvoju: jei kviečia, tai, matyt, esu reikalingas. Tai kodėl po paibelų, nesirenka?

Palikim senas istorijas. Vincas Trumpa prisipirtinai siūlo mums paryžiečiams (Railai³⁸⁹, Mackevičiui³⁹⁰, ir man) prisidėti prie Minties, sustiprinant ir antikleriką ir kovotojišką frontą. Mūsų atsakymas, apsvaigęs, buvo palankus, ir rezultatas, rodos, jau matyti, nes Raila, girdėjęs, jau geroką žiupsnį popierio pasiuntė. Ateina ir mano eilė. Artimiausiu laiku, atgavęs pataisyti atiduotą mašinėlę, išsiųsiu straipsnelį Paryžiaus plepalų.

Mano išmanymu, tokia ar panašia rubrika galėtų vieną kartą į savaitę Kultūriniam puslapyje eiti įvairūs kultūriniai pletkai iš Paryžiaus. Galėčiau, jei Jums patiks, apsiimti kas savaitę atsiųsti tokią kroniką. Tai nebūtų grynai kronikos žinios, kaip, pav. A. Vutre, bet prancūzų spaudoj labai mėgstamas žanras, skečas, plepalai, visko po truputį. Blogiausia, kad mes Paryžiuje beveik visai nematome Minties, o rašyti į fantomą ne tik nesinori, bet ir negalima. Todėl mūsų visų bendradarbiavimo pirmąją sąlyga būtų – pastovus Minties siuntinėjimas, nors vienam.

Rašykit skubiai, ar mano pasiūlymas jums priimtinas: tuo atveju man aktyviai reikia sekti spaudą. Rašykit ir savo pageidavimus: kokie politikos, ideologijos ar sociologijos klausimai įdomūs.

Girdėjęs, kad redakcijos užkulisuose pas jus vyksta mažos grumtynės; tautininkai, girdi, nori okupuoti Mintį. Rašykit, ar gandai pagrįsti?

³⁸⁹ Bronys Raila (1909–1997) – publicistas, žurnalistas, 1946–1948 m. gyvenęs Prancūzijoje, Paryžiuje. Tais metais jis buvo nuolatinis „Minties“ bendradarbis.

³⁹⁰ Stepas Mackevičius (1915–1987) – teisininkas, visuomenės veikėjas. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, vėliau į Prancūziją, buvo laikraščių „Vienybė“, „Mintis“ korespondentas, akademinio sambūrio „Šviesa“ ir Lietuvių rezistencinės santarvės vienas iš steigėjų.

Mano uošvienė, p. Bagdonienė jums pasiuntė ar pasiųs cigarečių, kurie per mane iš Amerikos keliauja. Pirmąją siuntą jau seniai esu įdavęs per p. Sidzikauską³⁹¹, bet jūsų pakvitavimo negavau.

Tai tuo tarpu. Laukiu Jūsų laiško.

Algirdas J. Greimas

VDU ISCA

H. Žemelio fondas.

Originalas. Rankraštis.

15. 12. 47.

Mielas prieteliau Žemeli,

Siunčiu dar vieną savo „akimirką“, tikėdamasis, kad ji paspės pasiekti ir tiks prie Kalėdų nuotakų. Prisibijau kartais: gal mano straipsniukai per daug drąsūs ar per drastiški, ar jūsų laikraštis nuo jų nekenčia? – Rašau apie tai, kas skauda, nori tikėti, kad pačiame randu bendramintį. Kai kelis perleisi, įdomu bus išgirsti „visuomenės atsiliepimus“. Pas mus visi pripažįsta, kad Mintis gerėja. Noriu, tad Kalėdų proga Pačiam ir p. Vasaičiui palinkėti geros kloties ir stiprių burių atlaikyti visiems vėjams, kuriuos tokie bendradarbiai, kaip aš ar kitas, išpūsime.

Dabar keletas smulkių reikaliukų:

1. Mano honorarus prašau siuntinėti mano uošviui prof. J. Bagdonui į Schwäbisch Gründ, Bismark Kaserne.

2. Danieliaus Ralio (Jono Lyksnio) dalį prašau siųsti Juozui Markuliui, Lessingstr. 10 Freiburg in Br.

3. Tasai pat Ralys pageidauja, kaip bendradarbis, kad ir jam būtų siuntinėjamas laikraštis: M. D. Ralys, 16, rue J. J. Rousseau, Paris I.

Dar nespėjau susipažinti su Railos gautu laišku, bet jisai praneša, kad vėjai palankūs. Aš iš savo pusės pasistengsiu sutvarkyti, kad žinios apie kraštą jus pasiektų bent 3 dienom anksčiau, negu kitus asmenis ir institucijas. Manau, kad laikraščiu tik to ir reikia. Dėl smulkmenų rašys Bronys. O dėl honoraro už tos rūšies medžiagą tarkitės, jei norite, su Vincu. Principiniai, klausimas,

³⁹¹ Vaclovas Sidzikauskas (1893–1973) – teisininkas ir diplomatas, 1941 m. pasitraukė į Vokietiją, buvo kalinamas Vokietijos koncentracijos stovyklose, vėliau gyveno Berlyne. Nuo 1945 m. vadovavo VLIKo politinei komisijai, nuo 1947 m. buvo Vykdamosios tarybos pirmininkas, tais pačiais metais lankėsi Paryžiuje, Romoje, Londone ir Bonoje.

žinoma, nestatomas, tačiau gražus Minties žestas tokiu atveju būtų labai palankiai sutiktas. Šioje srityje patsai netrukus išgirsi ir daugiau naujienų, dėl kurių palankaus priėmimo neabejoju.

Lieku draugiškas A. J. Greimas

VDU ISCA
H. Žemelio fondas.
Originalas. Rankraštis.

Nr. 287

A. J. Greimo laiškas H. Žemeliui

Žemeliui
Paryžius, 1947. 12. 26.

Mielas Prieteliau,

Siunčiu Minčiai Kossu³⁹² straipsnį, kuris, tikiuosi, pravers. Ta proga įdedu pagyrimus Minčiai, kuriuos Jis man, o ne Jums tiesioginiai, įrašė. Sakė eilėraštį anksčiau pasiuntęs.

Mano prašomas, Jis pažadėjo užsakyti per Krėvę Minčiai atsiminimų arba bent straipsnį apie Sruogą. Laikraščio rimtai markei susidaryti skaitau tai pirmą eilės reikšmės dalyku. Pas Jurgį Savickį užsakė Mackevičius.

Kossu honorarą, nors jis apie tai nerašo, gerai būtų, kad pasiųstumėt jo uošvienės (Grajauskienės Tuebingene, adresu nežinau) vardu, nurodę kam už ką. Žinau, kad tokia délicatesse jam padarys įspūdį. (Tikiuosi, kad Jūs nepasipiktinsit už tokias mano smulkias „politikas“ – tai įeina į gero redaktoriaus definiciją.).

Dėl „Humoro jausmo“ apkarpymo nesipiktinu: apkarpyta protingai, o be to, nesu verkomanas. Parašysiu trumpiau, įpročio dalykas.

Kai dėl Bronio³⁹³: jis važnai išsireiškia, gal per griežtai, bet blogo nemano. Po „ultimatumų“ galima dažniausiai ir susišnekėti. Tiek.

Tikiuosi, kad su Korsaku³⁹⁴ per daug nepapiktinau.

Jūsų Algirdas Julius

VDU ISCA
H. Žemelio fondas.
Originalas. Rankraštis.

³⁹² Laiške minimas Jonas Aistis (Kossu-Aleksandravičius).

³⁹³ Čia ir vėlesniuose laiškuose minimas Bronys Raila.

³⁹⁴ Kostas Korsakas (1909–1986) – kritikas, literatūros istorikas, nuo 1946 m. buvo Lietuvos literatūros instituto direktorius.

Nr. 288

A. J. Greimo laiškas H. Žemeliui

Paryžius, 1948. I. 28.

Mielas Prieteliau,

Gavau Jūsų laišką su sveikinimais, už kuriuos dėkoju. Pridedu laiškutį p. Augiui, kurį prašau persiųsti jam kartu su mano straipsniu.

Mano bendradarbiavimas Jūsų laikraštyje, deja, turės nutrūkti porai mėnesių, kurie man dar liko tezei³⁹⁵ baigti. Tada vėl galėsiu aktyviau „padraugauti“. Ralį, atvirkščiai, paraginsiu – tikiuosi, jis parašys, nors šiaip nelabai rangus. Lansbergis³⁹⁶ man iš to vieno straipsniuko atrodo gana pajėgus, galima būtų prisiauginti.

Kossu dėl Rūko³⁹⁷ parašysiu – tikiuosi, kad susitvarkys. Jis gerokai nutolęs nuo lietuviškų reikalų, tai taip ir atsitiko.

Jūsų laikraščiui norėčiau pasiūlyti vieną reformą – darykit kaip norėsit ir galėsit: akimirų kroniką³⁹⁸ reikėtų palikti grynai kultūriniais ir visuomeniniams reikalams (ypač jeigu gausit Leskaitį³⁹⁹ ir Rannitą). O antrame puslapyje galima būtų atidaryti skyrių politinėms problemoms (Cicėnas⁴⁰⁰, kartais Raila, dar vienas kitas, kurie nebus paskirai išsimėtę, be to, Škirpa⁴⁰¹, galima dar būtų užsakyti dr. Pajaujį⁴⁰², gal ir Rastenį).

³⁹⁵ A. J. Greimas Prancūzijoje rašė doktoratą, kurį apgynė 1948 m.

³⁹⁶ Čia minimas rašytojas Algirdas Landsbergis, aktyvus „Minties“ bendradarbis.

³⁹⁷ Minimas poeto ir žurnalisto Antano Rūko straipsnis „Negraibyk po mano kišenę!“, kuris buvo išspausdintas „Mintyje“ 1947 m. lapkričio 22 d. ir sukėlė didelį J. Aisčio nepasitenkinimą.

³⁹⁸ „Mintis“ turėjo nuolatinę atkarpą, pavadintą „Akimirksnių kronika“, kuriai tekstus pasikeisdami rašė laikraščio bendradarbiai.

³⁹⁹ Stasys Leskaitis (1902–1964) – žurnalistas, prozininkas.

⁴⁰⁰ Juozas Cicėnas (1891–?) – rašytojas, žurnalistas, „Minties“ bendradarbis, Vokietijos DP stovyklose dar bendradarbiavo žurnale „Gintaras“, almanache „Baltija“.

⁴⁰¹ Kazys Škirpa (1895–1979) – politikas, diplomatas. 1941 m. buvo laikinosios Lietuvos vyriausybės ministru pirmininku. Po karo gyveno Paryžiuje, nuo 1949 m. JAV.

⁴⁰² Juozas Pajaujis (1894–1973) – ekonomistas, visuomenės veikėjas, socialinių mokslų daktaras. Nuo 1946 m. gyveno JAV.

Fotografijas, tur būt, nespēsiu prisiųsti: gatavų neturiu, o iš bendradarbių tik šalutinis tesu. Ačiū už garbę. – Kita proga.

Lieku Jūsų
Alg. J. Greimas

VDU ISCA
H. Žemelio fondas.
Originalas. Rankraštis.

Nr. 289

A. Greimo laiškas H. Žemeliui

Mst. Žemelis 1948. IV. 2.

Mielas Prieteliau,

paties laiško įtikintas ir Broniaus paragintas, nutariau paaukoti keletą – patikėk, tikrai užimtų dienų – šiam atsakymui „sukurti“. Vedamoji mintis: apimti visus be išimties liberalinius sluoksnius, nestatyti ginčo pasenusioj bedievių ir „sudievių“ plotmėj. Tikiuosi, kad tos pagrindinės tezės Minčiai priimtinos. Jei, paties manymu, pasitaikytų kur ne kur aštrumų ar kiek persunkaus humoro – leidžiu pačiam daryti taisymus ir išlyginimus (nes reikėjo skubėti). Manau, kad per didelė apimtis neišgąsdins – į „filosofiją“ reikia filosofškai ir atsakyti.⁴⁰³

Su linkėjimais p. Vasaičiui⁴⁰⁴, lieku draugiškai

Paties Alg J Greimas

P. S. Antraštė keistina, bet nebeturiu laiko.

VDU ISCA
H. Žemelio fondas.
Originalas. Rankraštis.

⁴⁰³ A. J. Greimas mini vieną iš savo straipsnių, rašytų polemizuojant dėl V. Ramono romano „Kryžiai“. Keturi A. J. Greimo straipsniai polemizuojantys su J. Griniaus mintimis buvo spausdinti 1948 m. „Mintyje“.

⁴⁰⁴ Jonas Vasaitis (g. 1909) – teisininkas. Vokietijoje leido ir redagavo „Mintį“.

Nr. 290

A. J. Greimo laiškas H. Žemeliui

Paryžius, 1948. 4. 3.

Prieteliau,

nustebsi, išvydęs, koks ašen produktingas pasidariau: po sieksninio straipsnio apie Kryžius, štai šis tas apie Galdiką, jo ką tik įvykusios parodos (pačioj geriausioj Paryžiaus galerijoj) proga. Noriu apmokėti savo asmenišką duoklę A. G., su kuriuo spėjom pasidairyti geri prieteliai. Bet ir kita medalio pusė: katalikai, pagal A. G. žmoną, didelę jų veikėją, ji libergaudė, o jis tuo tarpu – „liberalistinis pozityvistas“, Kazimiero Binkio draugas. Užtat siūlau negaištant įdėti, jei neperilgas (kuo abejoju į akimirką, jei per – kur nors kitur, pažymint, kad tai jo parodos, įvykusios 15–30 kovo, DURAND-RUEL galerijoj, Paryžiuje, su pasisekimu, proga.

Verčiu jam dabar kai kuriuos prancūzų spaudos atsiliepinimus apie parodą; rodos, Grinius⁴⁰⁵ užsakęs. Jei jis sutiks, pasiųsiu rytoj Jums. Galėtumėt įdėti, padarydami tuo būdu meninį puslapį jam skirtą. Tai būtų užbėgimas už akių – o žurnalistiškai tai tvarka. Jei nenorėsit – gražinkite.

BDPS⁴⁰⁶ reikalai stovi geriau, negu bet kada iki šiol, ir jūs, kaip žurnalistas, suprasite, kad, pav, išstremtųjų į Sibirą sąrašų skelbimas turės psichologiškai išsklaidyti daug abejonių. (Jums asmeniškai tai pastebiu). Bronys rašys jums plačiau dėl platesnio bendradarbiavimo galimybių. Norėtusi, kad ir su p. Vasaičiu galima būtų sudaryti konkretnių susitarimų: tada žiūrėdami į Mintį kaip į savo išūnytą vaiką, galėtume jai ir daugiau kritikos parašyti, negu kad prieteliškoje plotmėje.

Iki sekančio karto. Lieku Jūsų

Alg Julius

VDU ISCA
H. Žemelio fondas.
Originalas. Rankraštis.

⁴⁰⁵ Jonas Grinius 1947–1950 m. buvo „Aidų“ žurnalo redkolegijos narys, o 1949 m. „Aidų“ redaktorius.

⁴⁰⁶ BDPS – Bendras Demokratinio Pasipriešinimo Sąjūdis, ši organizacija buvo įkurta 1946 m. Lietuvoje, pogrindyje. Išeivijoje šiai organizacijai atstovauti buvo įkurta BDPS Užsienio delegatūra, kurios veikloje dalyvavo A. J. Greimas, B. Raila, J. Deksnys, V. Stanevičius ir kiti.

Nr. 291

A. J. Greimo laiškas H. Žemeliui

Paryžius, 1948. 4. 4.

Prieteliau,

kaip žadėjau, siunčiu medžiagos, kuri, mano manymu, tiktų pridėti prie mano jau pasiųsto straipsnio apie A. Galdiką. Ją vis tiek naudos Aidai arba Žiburiai, tad Jums čia, man regis, proga kelti savo lygį ir nukonkuruoti „žurnalus“. (nes mes žurnalų juk neturime).

Antraštė vertimams gal tiktų: „Pirmieji Paryžiaus spaudos balsai apie Galdiko parodą“. Galite pridėti įvadėlį pagal šiuos faktus:

Paroda atidaryta 15 kovo. Atidaryme ir prieš atidarymą įvykusiam „cocktail party“ spaudai dalyvavo, tarp kitų Paryžiaus miesto Meno direktorius p. BIZARDEL, kurio globojama ši paroda vyko, žymus meno kritikas p. Waldemar George, meninės spaudos sindikato pirmininkas p. Saradin, nemaža Paryžiaus meninės spaudos atstovų ir t. t. Paroda vyko iki 30 kovo DURAND-RUEL galerijoje, vienoje iš žymiausių Paryžiuje ir New-Yorke. Paroda turėjo, dabar viešpataujančių besiantinančių karo nuotaikų sąlygomis, nemažą pasisekimą. Spauda labai šiltai pasisakė ir įvertino. W. George yra vienas iš rimčiausių gyvųjų meno kritikų. Arts yra svarbiausias meno savitraštis Paryžiuje, o — — —, yra prancūzų oficijozo priešas (tuos tris vertimus ir pažadame). Visa tai, žinoma, atskiedus limonadu.

A. Galdikas nusiskundžia negaunąs jokios lietuviškos spaudos. Pažadėjau paprašyti, kad jūs jam siuntinėtumėte. Man atrodo, kad išlaidos, kurios susidaro, yra niekis prieš moralinius ir prestižo laimėjimus. Toks Savickis, pavyzdžiui, ne tik kad palankiausiai nusiteikęs Minties atžvilgiu, bet vien iš jos šviečiasi apie liet. emigr. gyvenimą. Lauksiu jūsų pasisakant, bet jau dabar siūlau ateityje duoti vieną kitą adresą ir kitur, kur jūs turėtumėt siuntinėti. Bent jau svarbesni BDPS įgaliotiniai ir patikėtiniai turėtų laikraštį gauti. Prašau atsakyti Broniui, o jis pasiųs sąrašą, kadangi BDPS turi reikalų daugiausia su [...] jis galėtų į juos žiūrėti, kaip į neet. bendradarbius). Galdiko adresas:

A. GALDIKAS,

158/rue/DU/VIEUX/PONT/DE SÉVRES//BILLANCOURT//SEINE//FRANCE.

Jūsų Greimas

VDU ISCA

H. Žemelio fondas.

Originalas. Rankraštis.

Nr. 292

H. Žemelio laiškas A. J. Greimui

8 sausio 21

Ponui A. J. Greimui

Malonus P r i e t e l i a u,

Širdingai dėkoju už paramą laikraščiui ir linkėjimus. Nors žymiai pavėluotai, leiskite taip pat perduoti geriausių linkėjimų asmeniniame gyvenime ir didžiai svarbiuose darbuose.

Visus Jūsų prašymus bei nurodymus, iškeltus laiškuose sutvarkiau. Malonu, kad žymesni asmenys, Jūsų paraginti, sutinka prisidėti prie „Minties“ ir tuo pačiu dar labiau pakelti mūsų laikraščio lygį. Iš p. Aisčio gavau malonų laišką, prižadėjo paremti, tačiau iškilo nemalonus reikalas. Tikiu, apie jį plačiau parašė Vincas. Jis smarkiai užatakavo Rūką ir gan žiauriai užkeletą sakinių jo akimirkoje „Negraibyk po svetimą kišenę“. Parašiau Aisčiui, prašydamas atsisakyti nuo spausdinimo to atviro laiško. Išdėsčiau argumentus. Gal Jūs savo ruožtu jam parašytumėt. Kaip Br. Raila pranešė, Jūsų akimirką dėl Augiaus – nedėsiu. Malonu, kad Jūs sutikote, nes ji buvo žiauroka. Būtų gerai, jei tuo klausimu parašytumėte bendro pobūdžio akimirką. Ir šiaip laukiu daugiau iš Jūsų akimirkų. Ir taip pat paraginkite p. Ralį, nes jau visos išsibaigė. Labai gaila, kad Jūsų akimirką kalėdinę gavome pavėluotai (Vincas atvežė Kūčių dieną) ir laikraštis jau buvo išėjęs. Norėjau pats pabandyti perdirbti, tačiau bijojau nukrypti nuo minties, todėl ją gražinu Jums perdirbti. Malonu, kad žadate mums pirmiau duoti žinias iš krašto. Laukiame. Dėl honoraro, atrodo, susitarsime.

Laukiame Jūsų nuotraukos ir Jūsų visų paryžiečių medžiagos sukaktuviniui „Minties“ numeriui.

Jūsų H. Žemelis

VDU ISCA

H. Žemelio fondas.

Kopija. Mašinraštis.